

ПОЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ДЖОНА РОЛЗА

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Подвійний ювілей, яким є сторіччя з дня народження Джона Ролза (1921—2002) та п'ятдесятиріччя виходу його найвідомішої книги — «Теорія справедливості» (1971), став значущою інтелектуальною подією минулого року, і нинішнього року його широким обговоренням триває. Численні конференції та круглі столи, статті та книги, телепрограми та популярні журнальні публікації, присвячені Ролзовому ювілею, стали не тільки даниною пам'яті «найважливішого політичного теоретика ХХ століття», як схарактеризував його Юрген Габермас, а й свідченням надзвичайно великого інтересу до його спадщини.

Як послідовники, так і опоненти Ролза згодні в тому, що його «Теорія справедливості», де він показав, що свобода є неможливою за умов соціальної нерівності, та «Політичний лібералізм», де він демонструє зв'язок демократії з існуванням незгоди, — це класика політичної філософії ХХ століття. За п'ятдесят років після видання «Теорії справедливості», яку перекладали майже тридцятьма мовами, у світі було продано близько мільйона її примірників. Тільки за перші десять років після виходу друком цієї книги, про неї було написано більш як дві з половиною тисячі статей і книг. Підрахувати ж загальну бібліографію про Ролза за п'ятдесят років, що минули з часу видання «Теорії справедливості», взагалі навряд чи можливо. Цікаво, що при цьому сам Ролз вельми скромно оцінював власний внесок у політичну філософію, зауваживши в передмові до «Теорії справедливості», що він лишень спробував узагальнити традиційну теорію суспільного договору, яку розробляли Лок, Русо і Кант. Але якби його внесок обмежувався тільки цим, а не полягав насправді в тому, що він запропонував оригінальну теорію ліберального егалітаризму, то в наші дні його спадщина була б суто предметом дослідження істориків філософії, а не точних політико-філософських дебатів.

В центрі уваги Ролза незмінно залишалася проблема побудови вільного і справедливого демократичного суспільства. Але так само, як і за часів Ролза, ми залишаємося ще дуже далекими від досягнення визначеного ним ідеалу. Саме тому його ідеї продовжують надихати. Як слушно зазначив в бесіді із «Філософською думкою» один з видатних сучасних політичних філософів Майкл Волзер: «Не існує набору правил чи політичних інструментів для створення ліберальних демократій або навіть, простіше кажучи, гідних урядів. Але Ролз правий у тому, що міжнародна чи багатостороння відданість правам людини може бути корисною чоловікам і жінкам, які борються за демократію у своїх власних країнах».

Працюючи над цим випуском «Філософської думки», ми ставили перед собою три головні завдання. По-перше, познайомити українського читача зі спадщиною Ролза. Адже попри те, що українською мовою два головні твори Ролза були перекладені вже понад двадцять років тому, ми, на жаль, поки не можемо сказати, що в Україні його знають добре. По-друге, позначити проблеми, які теорії Ролза так і не вдалося розв'язати. І, нарешті, по-третє, показати актуальність Ролза сьогодні.

Для виконання зазначених завдань ми взяли інтерв'ю у кількох західних політичних філософів. Крім того, тематичні статті для цього номера було підібрано таким чином, щоб вони знайомили з ідеями Ролза, демонстрували їхню актуальність і відображали критичний погляд на його спадщину. Особливо приємно, що серед авторів статей є й молодий дослідник, який критично розвиває ролзівські ідеї. Нарешті, при підготовці цього номера був проведений семінар з перекладу термінології Ролза українською.

Не є секретом, що до українських перекладів Ролза висловлюють низку зауважень, перш за все щодо того, як передано ключові терміни, що їх використовує Ролз. Саме тому під час підготовки цього випуску виникла потреба у проведенні спеціального обговорення, за результатами якого учасники — українські автори цього випуску, з одного боку, дійшли певної згоди щодо українських відповідників ролзівських термінів, але, при цьому, погодилися з тим, що робота над перекладом Ролза ще має бути продовжена. Отже, в цьому випуску застосовано такі переклади (в окремих випадках в примітках до статей зазначаються й інші можливі варіанти): «comprehensive doctrine» — «всеохопна доктрина»; «background culture» — «фонові культура»; «public reason» — «публічний розум»; «reasonable/unreasonable» — «розумний/нерозумний» («нерозумний» для Ролза, це не дурний, а той, хто не ставиться до інших як до вільних та рівних); «rational» — «раціональний»; «well-ordered society» — «добре впорядковане суспільство».

Цей випуск «Філософської думки» ми підготували до друку в довоєнний час. Можливо, війна — не найкращий час для філософування. Проте Ролз не лише надихає на філософські роздуми. У своїй «Теорії справедливості» він наполягає на обов'язку встановлювати справедливість і боротися проти несправедливості. Саме це і є сьогодні на часі.